

16. Úloha státu v tržní ekonomice

- hospodářská politika státu a její nástroje
 - aktivní politika zaměstnanosti
 - právní úpravy v tržní ekonomice
 - ekonomika ČR
-

Hospodářská politika státu a její nástroje

= soustava konkrétních pravidel a opatření, jimiž stát usměrňuje vývoj ekonomiky. Stanoví cíle a k jejich dosažení používá odpovídající nástroje

- cíle:
- ekonomický růst(HDP)
- zaměstnanost(míra nezaměstnanosti)
- stabilita cen(míra inflace)
- obchodní a platební bilance/ vnější rovnováha(saldo)

- **HDP** = celková peněžní hodnota statků a služeb vytvořená za určité období výrobními zdroji na území určitého státu bez ohledu na to, jsou-li vlastněny občany státu nebo cizinci
- **míra inflace** = změna ve výdajích domácnosti za statky a služby za sledované období
- **saldo** = obchodní bilance, je vztah mezi celkovou hodnotou vývozu a celkovou hodnotou dovozu za určité období, dovoz > vývoz pasivní saldo

- typy:

- a)expanzivní
- b)restriktivní

- nástroje:

- 1)fiskální politika – zahrnuje veřejné finance, státní rozpočet, využívá st. rozpočet k dosahování státem předem stanovených cílů
- 2)monetární politika – realizována centrální bankou(stanovení úrokových měr, poskytování úvěrů, banka je nezávislá na vládě)
- 3)důchodová a soc. politika – regulace mezd a platů, soc. dávky, podpora, sociální programy
- 4)zahr. obchodní politika – účast státu v mezinár. org.,směnitelnost měny, cla

Aktivní politika zaměstnanosti

Nezaměstnanost

- vzniká na trhu práce, pokud nabídka práce zaměstnanců převyšuje poptávku firem
 - dělení:
 - *frikční* – dobrovolná, vzniká životním cyklem(mateřská, stěhování,atd), je krátkodobá
 - *strukturální* – souvisí s útlumem určitých oborů v ekonomice
 - *cyklická* – souvisí s hospodářskými cykly, ekonomika stoupá na vrchol (konjunktura), klesá na dno(recese)
 - *sezónní* – souvisí se zaměstnáním, které nelze provozovat po celý rok
- a)*dobrovolná* – nezájem o získání práce(pobírání soc. dávek)
 - b)*nedobrovolná* – stát má zájem ji řešit

- *míra nezaměstnanosti*: vyjadřuje % podíl nedobrovolně nezaměstnaných vůči pracujícím lidem

- opatření státu:
- aktivní(tvorba nových míst, rekvalifikace)
- pasivní(soc. dávky, podpora)

- *Tripartita* = Rada pro sociální dialog, řeší nezaměstnanost ve státě, stát, zaměstnanci, odbory

- *aktivní politika nezaměstnanosti* = soubor nástrojů ke kladnému ovlivňování zaměstnanosti a rozvoji nových pracovních míst

- nástroje:
- rekvalifikace
- investiční pobídky
- veřejně prospěšné práce
- společensky účelná místa
- překlenovací příspěvek
- příspěvek na dopravu, na zapracování a příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program
- zdrav. pojištění 4,5% ze mzdy(zaměstnavatel platí 9%)
- sociální pojištění 8% ze mzdy(zaměstnavatel platí 26%)
- a) důchodové 6,5%
- b) nemocenské 1,1%
- c) politika zaměstnanosti 0,4%

Právní úpravy v tržní ekonomice

Podnikání = soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem na vlastní odpovědnost a za účelem zisku

- *soustavnost* – musí být pravidelná nebo opakovaná
- *samostatnost* – vykonavatel činnosti není podřízen jiné osobě
- *vlastním jménem* – činnost vykonávaná pod názvem, pod kterým je subjekt registrován
- na vlastní odpovědnost – vykonavatel činnosti je zodpovědný za případné porušení právních předpisů či závazků
- *za účelem zisku* – rozhodující je úmysl, ne skutečný výsledek

podnikatel

- osoba zapsaná v obchodním rejstříku
- osoba podnikající na základě živnostenského zákona
- osoby podnikající na základě jiného, než živnostenského zákona(zákon o notářích, tlumočnických, advokacii)
- osoby provozující zeměděl. výrobu zapsané do kolektivní evidence

- společenská smlouva – jejím prostřednictvím založeny společnosti, společnost vzniká na základě podaného návrhu na zápis dnem zapsání do obchod. rejstříku, předtím nutno získat oprávnění k provozování podnikatelské činnosti
- zákl. kapitál – peněžní vyjádření vkladů všech společníků
- likvidace – soubor činností spojených s ukončením činnosti společnosti, rozdělení zůstatku společníkům, plné uspokojení pohledávek
- společnost zaniká výmazem z obchodního rejstříku

Ekonomika ČR

Státní rozpočet

- plní funkci finančního plánu státu, je centralizovaným fondem finančních prostředků státu na určité rozpočtové období
- má podobu bilance s příjmovou a výdajovou stranou

- dělení:

- vyrovnaný* (příjmy a výdaje v rovnováze)
- schodkový* (výdaje převažují nad příjmy – deficit státního rozpočtu)
- přebytkový* (převažují-li příjmy nad výdaji → ušetří se peníze pro období hospodářské krize)

- v případě schodku vydává stát k jeho krytí vládní dluhopisy (obligace), které se prodávají na kapitálovém trhu
- dlouhodobě schodkový státní rozpočet vytváří státní dluh

- příjmy státního rozpočtu: přímé a nepřímé daně, poplatky, cla, soc. pojištění

- výdaje státního rozpočtu:

- transferové poplatky (rozpočtové výdaje, za které stát nezíská žádné statky nebo služby)
- nákupy statků a služeb
- výdaje na soc. zabezpečení, školství a zdravotnictví, státní zakázky, výdaje na životní prostředí
- výdaje na obranu, na nár. hospodářství, na státní správu

a) *mandatorní* – povinné výdaje, dány zákonem (důchody, platy státním zaměstnancům)

b) *nemandatorní* – nepovinné platby, státní investiční platby, fond na podporu v nezaměstnanosti

- veřejné finance = st. rozpočet + rozpočty krajů + speciální fondy + konsolidační banka + finance do státních podniků

89' - transformace z plánované ekonomiky na tržní

- demokratizace veř. majetku
- přestavba daňové soustavy
- liberalizace cen a obchodu
- privatizace podniků

privatizace:

malá- přímý prodej celých podniků pomocí veř. akcií

velká- přeměna státních podniků v akciové společnosti a prodávání jejich akcií

restituce- vrácení majetků pův. vlastníkům

kuponová privatizace- rozdělení části st. majetku mezi obyvatele cestou investičních kuponů